

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 29 november 2018

Mål nr

Ö 1882-18

PARTER

Klagande

ÅJ

Ombud: Advokaterna PH och HJ

Motpart

K-ÅH

Ombud: Advokat TN

SAKEN

Klagan i hovrätt över domvilla

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Övre Norrlands beslut 2018-04-10 i mål Ö 326-18

Dok.Id 154735

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut undanröjer Högsta domstolen Umeå tingsrätts tredskodom den 12 februari 2018 i mål T 2950-17 och återförvisar målet till tingsrätten för ny behandling.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

ÅJ har yrkat att Högsta domstolen ska undanröja Umeå tingsrätts tredskodom och återförvisa målet till tingsrätten.

K-ÅH har motsatt sig yrkandet.

SKÄL

Bakgrund

1. Sedan åtal väckts mot ÅJ för grov misshandel framställde målsäganden K-ÅH enskilt anspråk mot ÅJ. Kravet avsåg ersättning för inkomstförlust, kostnader, sveda och värk samt kränkingsersättning.
2. Enligt tingsrättens anteckningar från huvudförhandlingen var grunden för det enskilda anspråket den brottsliga gärningen och i andra hand att K-ÅH orsakats inkomstförlust, kostnader samt sveda och värk genom ÅJs vårdslöshet. K-ÅH begärde att hans krav skulle prövas i brottmålet. ÅJ bestred kraven men vitsordade viss kostnad som skälig i och för sig. Tingsrätten beslutade, vilket ÅJ begärt, att K-ÅHs anspråk på ersättning för inkomstförlust, kostnader samt sveda och värk skulle handläggas separat i ett tvistemål.

3. Efter föreläggande om precisering av yrkanden och grunder samt bevisuppgift gav K-ÅHs ombud (hans tidigare målsägandebiträde) in en handling benämnd ansökan om stämning. Tingsrätten utfärdade stämning med föreläggande för ÅJ att inkomma med skriftligt svaromål vid äventyr av tredsdom. ÅJ delgavs stämningen, men inkom inte med svaromål inom angiven tid. Tingsrätten meddelade tredsdom. Domen expedierades till ÅJ. ÅJ ansökte inte om återvinning. Domen fick laga kraft.

4. ÅJ har i hovrätten klagat över domvilla. Han har anfört i huvudsak följande. Det var fel av tingsrätten att utfärda stämning. Han hade i brottmålet bestritt det enskilda anspråket och angett sådana skäl för sin inställning som kunde vara av betydelse vid prövning av saken. Eftersom han därmed avgett svaromål var det också fel att förelägga om svaromål vid äventyr av tredsdom. Tingsrätten har därefter felaktigt meddelat tredsdom mot honom. Först efter utgången av återvinningsfristen förstod han att tingsrättens handläggning varit felaktig. Han trodde att han företräddes av ombud eftersom det i ansökan om stämning stod att han hade ombud (den tidigare offentlige försvararen) och det var ett av skälen till att han inte svarade på tingsrättens föreläggande.

5. Hovrätten har avvisat klagan över domvilla eftersom ÅJ varken gjort sannolikt att han varit förhindrad att i tingsrätten åberopa omständigheterna till grund för klagan eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Rättslig reglering

Allmänt om tredsdomsförelägganden

6. Svaranden ska vid förberedelsen av ett tvistemål genast avge svaromål. Av svaromålet ska framgå bl.a. om yrkandet medges eller bestrids och, om det bestrids, grunden för detta med yttrande över de omständigheter käranden anfört. Svaranden får föreläggas att skriftligen avge svaromål vid påföljd att tred-

skodom annars kan komma att meddelas. I föreläggandet ska anges vad svaranden har att iaktta för att tredskodom inte ska kunna meddelas. Om något svaromål inte avges innebär det i allmänhet att käranden får bifall till sin talan. (Se 42 kap. 7 och 11 §§ och 44 kap. 8 § rättegångsbalken.)

7. Svaranden ska anses ha följt ett föreläggande att avge svaromål om han eller hon har klargjort sin inställning till kärandens yrkande och angett skäl som kan vara av betydelse vid prövning av saken. Tredskodom kan då inte meddelas. (Se 44 kap. 7 a § rättegångsbalken.) En svarande som redan har avgett svaromål och angett skäl som kan vara av betydelse vid prövning av saken kan inte på nytt föreläggas att inkomma med svaromål vid äventyr av tredskodom.

8. Svaromål kan avges i olika situationer. Det kan ske i samband med att en svarande under summarisk process bestrider en ansökan om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning varefter målet på sökandens begäran överlämnas till tingsrätt. Svaromål kan också lämnas i samband med en ansökan om återvinning av ett utslag i mål om betalningsföreläggande eller vanlig handräckning eller av en tredskodom som har meddelats av tingsrätt.

9. Om en svarande bestrider ett betalningsföreläggande eller föreläggande om vanlig handräckning utan angivande av skäl av betydelse vid prövning av saken eller om återvinning söks utan angivande av sådana skäl är rätten oförhindrad att förelägga svaranden att ge in svaromål vid äventyr av tredskodom. (Jfr prop. 1986/87:89 s. 198 och 230.)

Enskilda anspråk

10. Talan mot den misstänkte eller annan om enskilt anspråk i anledning av brott får föras i samband med åtal för brottet. Om anspråket inte upptas i samband med åtalet ska talan föras i den för tvistemål stadgade ordningen. (Se 22 kap. 1 § rättegångsbalken.)

11. Sedan åtal har väckts kan vidare åklagaren eller målsäganden utan stämning skriftligt eller muntligt inför rätten väcka talan om enskilt anspråk på grund av brottet, om rätten med hänsyn till utredningen och andra omständigheter finner det lämpligt (se 45 kap. 5 och 6 §§ rättegångsbalken).

12. När ett enskilt anspråk har tagits upp till behandling i samband med åtalet, får rätten förordna att talan ska handläggas som ett särskilt mål enligt reglerna för tvistemål, om en fortsatt gemensam handläggning skulle medföra väsentliga olägenheter (se 22 kap. 5 § rättegångsbalken).

Tredskodomsförelägganden vid enskilda anspråk

13. En tingsrätts handläggning av avskilda enskilda anspråk företer i vissa avseenden likheter med handläggningen av mål som kommer från den summariska processen.

14. Ett föreläggande att inkomma med skriftligt svaromål vid äventyr av tredskodom är som anförts inte avsett att användas när svaranden vid ansökan om återvinning har angett det som borde ha angetts i ett skriftligt svaromål eller när svaranden motiverat sitt bestridande i den summariska processen (jfr prop. 1986/87:89 s. 198 och 230). Om ett sådant föreläggande ändå utfärdas och tredskodom senare meddelas kan det utgöra ett grovt rättegångsfel (jfr NJA 1989 s. 487).

15. Sedan ett enskilt anspråk har avskilts för att handläggas som ett tvistemål krävs inte att talan därefter anhängiggörs på nytt. Handläggningen ska fortsätta där den befann sig vid avskiljandet, på ett likartat sätt som tingsrättens fortsatta handläggning av ett mål från den summariska processen. På motsvarande sätt som gäller för den typen av mål bör gälla att ett föreläggande om svaromål vid äventyr av tredskodom inte ska ges när svaranden under brottmålsprocessen har angett inställning och skäl som kan vara av betydelse

vid prövning av saken. Sker detta ändå och meddelas därefter en tredskodom kan det utgöra ett grovt rättegångsfel (se p. 14).

Klagan över domvilla

16. Dom som har vunnit laga kraft ska efter klagan av den vars rätt domen rör undanröjas på grund av domvilla, om det i rättegången har förekommit grovt rättegångsfel som kan antas ha inverkat på målets utgång. Klagan över sådan domvilla ska avvisas om den grundas på en omständighet som inte tidigare har åberopats i målet och klaganden inte gör sannolikt att han eller hon har varit förhindrad att åberopa omständigheten i rättegången eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det. (Se 59 kap. 1 § första stycket 4 och andra stycket rättegångsbalken.)

17. Det uttalas i förarbetena att ett rättegångsfel i första hand bör avhjälpas vid den domstol där felet har begåtts eller, om det inte går, i högre rätt efter överklagande. Det anförs vidare att det inte bör läggas parten till last att denne inte har uppmärksammat ett rättegångsfel i sådan tid att det kan åberopas i samband med ett överklagande. (Se prop. 1988/89:95 s. 83 f.)

18. I rättsfallet NJA 2001 s. 575 hade Kronofogdemyndigheten meddelat ett handräckningsutslag trots att svaranden angett skäl för sitt bestridande. Svaranden hade senare utan laga förfall uteblivit från förhandling i tingsrätten och tredskodom hade meddelats. Högsta domstolen ansåg att svarandens klagan över domvilla inte kunde bifallas eftersom hon, om hon fört sin talan i tingsrätten på ett riktigt sätt, hade haft rätt att föra talan mot dom i målet.

Bedömningen i detta fall

19. ÅJ får i brottmålet anses ha angett sådana skäl som har betydelse vid prövningen av det enskilda anspråket. Han har därmed avgett ett svaromål som uppfyller kraven i 44 kap. 7 a § andra stycket rättegångsbalken. Tingsrättens

åtgärd att trots detta förelägga ÅJ att inkomma med skriftligt svaromål vid äventyr av tredsdom och att meddela tredsdom utgör ett sådant rättegångsfel som avses i 59 kap. 1 § första stycket 4. Detsamma hade gällt om tingsrätten utan stämning hade förelagt ÅJ att avge svaromål eller yttrande vid äventyr av tredsdom. (Jfr NJA 1989 s. 487.)

20. Frågan är om den felaktiga tredsdomen ska undanröjas på grund av domvilla trots att ÅJ underlåtit att ansöka om återvinning av domen, dvs. inte använt det ordinära rättsmedel som stått till förfogande. Att det rör sig om en felaktig tredsdom gör att situationen skiljer sig från den i rättsfallet NJA 2001 s. 575. Där var frågan om en i sig korrekt tredsdom skulle undanröjas på grund av det rättegångsfel som förekommit under den hantering hos Kronofogdemyndigheten som hade resulterat i ett utslag.

21. ÅJ hade redan i brottmålet framfört de skäl som krävdes för att han skulle anses ha avgett svaromål. När han trots det därefter fick ett föreläggande att avge svaromål vid äventyr av tredsdom och en tredsdom sedan meddelades, får det anses ha legat nära till hands för honom – som saknade juridiskt ombud – att dra slutsatsen att det som han redan hade framfört saknade betydelse. Att han då skulle ha förstått att det ändå fanns anledning att ansöka om återvinning för att på nytt framföra samma skäl för bestridandet kunde inte krävas. Det skulle nämligen i praktiken innebära detsamma som att det krävdes att han insåg att tingsrättens hantering varit felaktig och att tredsdom därför inte skulle ha meddelats (jfr prop. 1988/89:95 s. 83 f.).

22. ÅJ har mot bakgrund av det anförda gjort sannolikt att han haft giltig ursäkt att inte åberopa omständigheten i det ordinära förfarandet. Hans klagan

över domvilla ska bifallas. Tingsrättens tredskodom ska därför undanröjas och målet återförvisas till tingsrätten för ny behandling.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Johnny Herre, Ingemar Persson (referent), Petter Asp och Malin Bonthron
Föredragande justitiesekreterare: Anna Eberstål